

O'QITUVCHILAR KASBIY MAHORATINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Ikramova Nigina Aminovna

Buxoro davlat pedagogika

instituti stajyor-tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada malaka oshirish vositasida o'qituvchilarning kasbiy mahoratlarini oshirishning ilmiy-pedagogik asoslari tadqiq etilgan. Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimi ularning ijodiy imkoniyatlarini, shaxsiy sifatlarini va kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini takomillashtirib, o'quvchilar ta'lim- tarbiyasining sifatini ko'tarishga erishishdir.

Kalit so'zlar: O'qituvchi, faoliyat, tashxis, yaxlitlik, tizim, tabaqalashuv, malaka oshirish.

Bugungi o'zgaruvchan davr talabiga javob bera oladigan ta'lim sohasidagi islohotlarning ahamiyatli jihatlari – mazmunan uzviyligida va yaxlitligidadir. O'tmishdagi mavjud bo'lgan buyuk ma'naviyatimizni tiklash, ta'lim va tarbiyani zamon talablari darajasiga ko'tarishga hukumatimiz katta ahamiyat bermoqda. Vatanimiz va jamiyatimiz uchun fikrlay oladigan, madaniyatli va o'z sohasining bilimdoni bo'lgan mutaxassislar zarur. Ayniqsa, mutaxassisdan o'z kasbining mahoratli ustasi bo'lish talab etiladi.

Oliy ta'limdan keyingi davrda pedagogik mahorat sirlari tayanch doktorant, doktorant hamda mustaqil ilmiy tadqiqotchilar tomonidan o'z tanlagan mavzularini ta'limning u yoki bu turida ommalashtirish jarayonida egallanib boriladi, bunda ularning rahbar va maslahatchilari yetakchi rolni o'ynaydi. Malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimining bu sohadagi ustunligi shunday iboratki, ta'lim tizimining mazkur turi bevosita pedagogik mahorat sirlarini o'rganish, targ'ib qilish va ommalashtirish bilan shug'ullanadi. Pedagogik mahoratni oilada ommalashtirish nihoyatda mushkul vazifa bo'lib, buning sababi ota-onalarning yosh, tarbiyaviy tajriba, kasb-hunarleri orasida tafovut mavjudligi, dunyoqarashlarining rang-barangligi bilan izohlanadi. Masalan, savdo xodimining bolani tarbiyalashga bo'lgan munosabati, ziyoli oilasining bolani tarbiyalashga bo'lgan qarashidan mutlaqo farq qiladi. Vrach, injener, mexanizator, agronom, suvchining munosabatlari ham bu sohada har xil.

Pedagogik mahoratning asosiy poydevorini kasbga doir bilimlar tashkil etadi. Bunday bilimlar mazmuni esa, o'qitilayotgan fan mazmuni metodikasi, pedagogikasi va psixologiyasiga doir bilimlarni o'z ichiga oladi. Shuning uchun ham O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida (44-modda): "Tegishli ma'lumoti, kasbiy tayyorgarligi, boy va axloqiy fazilatlariga ega bo'lgan shaxslar pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqiga ega", deb ta'kidlangan. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun talablarini bajarish pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishdir. Demak, bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirishni zamon talab etadi. O'qituvchilik kasbi sharafligi va o'ziga xos murakkab bo'lib, pedagogik mahoratni chuqur egallasdan yaxshi pedagog bo'lish qiyin. Pedagogik mahorat fanini esa ilg'or o'qituvchilar va olimlarning amaliy va nazariy bilimlarining yig'indisi desak adashmaymiz. Sharq pedagogikasi va pedagogik mahorati ming yillik tarixga ega bo'lib, nazm mulkinging sultoni A. Navoiy, A. Jomiy va boshqalarning asarlarida nutq, notiqlik san'ati, madaniyati haqida, so'z va uning inson ruhiyatiga ta'siri haqida juda ko'p qimmatli durdona fikrlari mavjud.

Ta'lim islohoti talablari asosida pedagogik kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash tizimini isloh qilish ancha murakkab muammo hisoblanadi. Uni uzluksizlik prinsipi asosida qayta qurish mumkin. Unda:

- inson omili asosida uni demokratik va gumanistik asosda qurishni;
- pedagoglarni asosiy (baza) ma'lumoti bilan malaka oshirishi o'rtasidagi bog'likni va farqni hisobga olish; - davlat tomonidan tashkil qilinadigan malaka oshirish kurslari bilan mustaqil o'z ustida ishlashning o'zaro uzviyligini ta'minlash;
- pedagoglarning ehtiyojlarini o'rganish va ularni sub'ektiv imkoniyatlarini ijtimoiy talablar bilan muvofiqlashtirish;
- malaka oshirishning turli bosqichlari (davriyligi)da bilim, mahorati darajasiga qarab tabaqalashtirish va individuallashtirish asosida mazmuni va shakl, metodlarini, muddatini belgilash;
- attestatsiyani moddiy va ma'naviy rag'batlantirish bilan o'zaro uzviy bog'liq tizimini ishlab chiqish;
- malaka oshirishning davlat va nodavlat, ijtimoiy, mustaqil tashkil qilinadigan shakllarining o'zaro bog'liqligini ta'minlash; - malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimi uchun kattalar pedagogikasi xususiyatlarini, pedagoglarning yoshi, faoliyat motivlari, shaxsiy sifatlarini hisobga olish asosida tashkil qilish;
- malaka oshirish va qayta tayyorlashda davlat va nodavlat muassasalari raqobati hamda eksternatni joriy qilish;
- malaka oshirish asosida pedagoglar kasbiy faoliyati va shaxsiy sifatlarida bo'ladigan o'zgarishlarni aniqlash me'yorlarini ishlab chiqish zarur.

Bevosita pedagog xodimlar malakasini oshirishning nazariy metodologik, tashkiliy pedagogik asoslari, bu jarayonni tashxis asosida tashkil etishning umumiy jihatlari hamda yangi ta'limiy qadriyatlar bilan bog'liqligi pedagogika fanlari doktorlari, professorlar K.Z.Zaripov, J.G'.Yo'ldoshev, Sh.Q.Mardonov, B.R.Adizovlar ishlarida tadqiq qilingan.

Shundan kelib chiqib, biz o'qituvchi pedagogik mahoratini uzviy oshirib borishida tahliliy faoliyat belgilovchi bo'lganligi uchun uni malaka oshirish predmeti sifatida ham qarash o'rinli bo'ladi deb hisoblaymiz. O'qituvchining o'z tahliliy faoliyatini ta'lim islohoti talablari asosida ilmiy-nazariy tahlil qilib, pedagogika fani yutuqlari darajasida ular o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashi o'ta muhim hisoblanadi. O'qituvchining o'z pedagogik faoliyatini tahlil asosida ta'lim-tarbiyani islohot talablariga nomuvofiqligini oldini olishda kursdagi mashg'ulotlar va kursdan keyingi mutasil ravishda fan-texnika yutuqlari, pedagogik tadqiqotlar natijalarini o'rganishi va o'z faoliyatiga qo'llashi zarur. Shu bilan birga ish joyidagi metodik ishlar tizimi hamda mustaqil bilim olishni samarali tashkil qilishi ham belgilovdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Амонов М. Н. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЕ ОРГАНИЗАТОРСКИХ КАЧЕСТВ У УЧАЩИХСЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОЛЛЕДЖЕЙ //Научное пространство: актуальные вопросы, достижения и инновации. – 2020. – С. 9-14.

2. Gulboyev A. T. X. TA'LIMDA PEDAGOGIK QADRIYATLAR //Scientific progress. – 2021. – T. 2. – №. 7. – С. 349-355.

3. Гулбоев А. Т. АСПЕКТЫ И ОСОБЕННОСТИ ЦЕЛОСТНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА //Вопросы науки и образования. – 2021. – №. 10 (135). – С. 29-32.